

HOOFSTUK 1

NAVORSINGSORIËTERING – AKSIE EN AKSIESTORIES

1.1 Inleiding

“Persons in crisis were caught between a hermeneutic of despair and a hermeneutic of hope and experience was ... a loss of the sense of continuity, with the accompanying difficulty in moving into the open-ended future with hope and faith” (Gerkin, 1984:12).

Egskeiding is sekerlik een van die mees traumatiese gebeure. Albei partye, kinders, families en vriende word direk daardeur geraak. Talle verhale van vernietiging, beskuldiging, gebrokenheid, leuens, haat, teleurstelling en hopeloosheid is goed aan ons bekend. Die trauma van egskeiding raak ons almal.

Eric Eberhardt (1996:24) sê:

“Stories can exude both pleasure and pain. Our interest in the stories of others tell about themselves, and their activities are indicating of how their pleasure or pain touches our own pleasure or pain.....”

Fay (2000:2) sê:

“When individuals experience critical events that challenge their understanding of their world and their place in the world, they use language (stories) to describe those experiences. The terms trauma or traumatic are often used. These terms refer to the experience of an individual that is having difficulty in integrating his/her preferred worldview with the worldview related to a specific (traumatic) experience. These individuals ..... construct a self-story to make sense of all experiences, including those that do not make sense.”

Egskeiding is 'n geweldige krisis of trauma. Dit word verskillend beleef en geïnterpreteer deur die betrokke partye, die kinders, familie en vriende. Dit word deur almal as 'n verlies beleef, 'n verlies aan verhoudings, soms vertrouwe, finansies, intimiteit, liefde en respek asook emosionele en fisiese sekuriteit. Daar is drie basiese vlakke wat geïdentifiseer word wanneer mense 'n verlies ervaar. Aphrodite Matsakis (1994:260) beweer die volgende: "The first level is the loss of specific people or things or the physical, emotional, or spiritual aspects of the self that have been lost. The tangible kind of losses may be obvious, such as the loss of a body part, or the loss of one's house, or the death of a loved one. A change in one's mental or physical ability, such as the inability to express or enjoyment of sexual intimacy, can be experienced as the death of a part of the self. Less apparent losses can be comparable in their impact. Trauma survivors may lose faith in God and lack a sense of awe and wonder about creation. They may disavow the goodness of humanity and the integrity of the agencies or people connected to the traumatic event. Spiritual losses also may be reflected in a lack of hope in the future, the loss of trust, a sense of no longer being a whole person, the inability to respond spontaneously and optimistically, and the loss of childlike innocence."

Trauma word op verskeie maniere gedefinieer. Bisbey (1998:27) formuleer dit soos volg: "A trauma is any event or experience that is outside the person's usual or ordinary experience and expectations about the way in which the world works and/or the way in which people treat each other".

Ondanks die gebrokenheid en trauma is daar tog ook verhale van hoop en verwagting. Verhale wat vertel van nog 'n kans. Nog 'n kans om geluk te vind, te leer uit die foute van die verlede, maar ook nog 'n kans om doelgerig en sinvol te lewe; 'n lewe wat sinvol gelewe word en waar liefde, drome, en hoop 'n lewenswyse word. Talle "suksesverhale" bevestig dat iets soos 'n "suksesvolle" egskeiding moontlik is. Stories van hoop is een van die hoofkomponente van die verhale. Verskeie skrywers reflekteer dat 'n traumatiese situasie gesien kan word as 'n geleentheid van groei (McGee 1968:319; Stone 1976:20; Brandon 1975:245; Wiseman 1975:205; Collins 1980:19; Clinebell 1981:111; van Niekerk 1981:126; Sullender 1985:65; Slaikeu 1990:65). Bogenoemde beklemtoon dat groei en

heelwording kan plaasvind ondanks smart en verhale van trauma in die mens se lewe. Egskeidingsmediasie kan dien as 'n diskoers wat funksioneel aangewend word binne die egskeidingsituasie.

Talle verhale van hoop dien as stille getuie van die helende proses. Met behulp van narratiewe pastorale egskeidingsmediasie word die nood en vasgeloopte verhale en stories deur middel van 'n verbeelde toekomsverhaal omgeskakel in stories van hoop.

1.2 Aktualiteit van die navorsing

Die Hoexter kommissie van ondersoek na die strukture en funksionering van die howe in Suid-Afrika het in 1983 die volgende aanbeveel:

“The commission recommended that the family court be created, which would unify the existing children’s court, juvenile court and maintenance court, and that it has concurrent jurisdiction with the Supreme Court to hear divorce actions and ancillary applications. The proposed family court would have

- a) a social component, to be known as the family court counseling service. The service would provide
  - i) a reception process, where problems would be sifted and classified, where legal advice and social counseling would be available, and where marriages which might be saved could be identified and the parties referred for marriage counseling;
  - ii) a conciliation process for couples who had no hope of saving their marriages;
  - iii) a supporting service to the court in the shape of social welfare investigations, either by the counseling service’s staff or by an approved outside agency.
- b) a court component.”

Dié aanbevelings van die kommissie het positiewe resultate opgelewer, al het dit 'n paar jaar geduur voor dit geïmplementeer is. Die volgende resultate het hieruit voortgevloei:

- Die Kantoor van die Gesinsadvokaat funksioneer sedert 1 Oktober 1990 in Pretoria. Ander kantore het sedertdien landwyd geopen.
- Die Gesinshof funksioneer sedert 1 April 1990 in Johannesburg. Intussen is kantore in Kaapstad en Pietermaritzburg, wat as loodsprojek dien, gevestig.
- Mediasie is 'n noodsaaklike metode om letigasie in die Hooggeregshof te verminder. Dit verseker dat partye tot 'n sinvolle skikking toestem en kan dus die druk in die Hooggeregshof aansienlik verminder.
- Op 30 September 2001, is 'n nuwe hof geopen wat spesialiseer in gesinsgeweld in Pretoria.

Volgens die jongste statistiese gegewens van Statistiek Suid-Afrika, soos op 26 Maart 2003, word die volgende gegewens bekend gemaak. Die aantal amptelike aangetekende huwelike wat in 2002 voltrek was in Suid-Afrika was 143 391 wat 'n toename van 2 933 was in vergelyking met die 140 458 in 1999. Die Statistiekdiens toon dan ook aan dat die egskeidingsyfer van 1999 (37 098) hoër was as in 2000 (34 102). Dit het tot gevolg dat die egskeidingsyfer vir getroude pare heelwat laer was in 2000 (595 per 100 000 getroude pare). Die statistiek van 1990, ± tien jaar gelede het daarop gedui dat sowat 20 031 pare geskei het teenoor 24 266 pare in 1992. Die statistiek asook ander toepaslike syfers word in Hoofstuk 3, paragraaf 4 verder verfyn en deur staafdiagramme en lyngrafieke weergegee.

Volgens Hoffmann (1992:54) kan die Kantoor van die Gesinsadvokaat gesien word as 'n embrionale vorm wat sal ontwikkel (tot volledigheid) binne 'n model vir gesinshowe. Beeld (24/1/97) berig dat die egskeidingsyfer die afgelope paar jaar dramaties toegeneem het. Volgens die Suid-Afrikaanse statistiekdiens het 31 500 egpare in 1995 geskei. Sowat 40 000 kinders is direk daardeur geraak. Altesame 16 788 wit egpare, 8 174 swart egpare, 5 029 bruin egpare en 1 601 Indiër egpare het in die skeihof beland. Die Rekord (24/9/1999)

beweer dat egskeiding die afgelope 40 jaar vier maal verdubbel het. Volgens Beeld (30/6/1998) verklaar meneer Prinsloo, die hoofgriffier van Pretoria se Hooggeregshof dat 'n gemiddeld van 180 pare weekliks in dié hof skei.

Omdat ek self direk betrokke was en is by mediasie op verskillende vlakke, asook talle gesprekke gevoer het met verskillende rolspelers soos die gesinsadvokaat, kinderkommissaris, prokureurs, sielkundiges, maatskaplike werkers, beraders en predikante, kan ek tot die volgende gevolgtrekkings kom:

- Egskeiding is en bly 'n traumatiese ervaring in al die partye se lewens.
- Geskeides beleef 'n onmag ten opsigte van die prosedure en hantering van die egskeidingsgeding.
- Die gemeenskap en kerke is bekommerd oor die emosionele skade wat aangerig word en is voor, tydens en ná die egskeiding, asook die negatiewe invloed wat dit op albei partye, die kinders, familie en gemeenskap het.
- Noodverhale kan deur middel van pastorale egskeidingsmediasie ontwikkel en groei tot verbeelde toekomsverhale waarin die stories van hoop al meer gestalte kan kry, met die nodige begeleiding.

Met die nodige begeleiding kan verhale van nood en moedeloosheid/wanhoop omgeskep word in toekomsverhale van hoop en verwagting. Egskeidingsmediasie kan geplaas word teen dié breë agtergrond oor die aktualiteit van die navorsing en navorsingsarea. Dit vind binne 'n bepaalde huweliksverband (konteks) plaas wat binne 'n bepaalde tyd (geskiedenis) ontstaan en afgespeel het. In dié mediasieproses leef dit voort in die verhale (narratiewe) van die mense.

Deur stories van hoop te konstrueer word heler en gelukkiger mense toegerus vir die verantwoordelikhede voor, tydens en ná die egskeiding. In die narratiewe mediasie word albei partye en al die rolspelers as medenavorsers betrek.

1.3 Die navorsingsgaping

Omdat ek self deur 'n egskeiding is en weet hoe dit jou lewe en die van al die ander partye beïnvloed, het ek besluit om my navorsing hierop toe te spits. Toe ek na moontlike bronne en selfs inligting op die internet begin soek het, het ek weereens tot die besef gekom dat daar nog baie min op plaaslike en selfs internasionale gebied hieroor geskryf is. In Suid-Afrika is daar ongeveer eenhonderd geregistreerde mediators wat by SAAM (Suid-Afrikaanse Assosiasie van Mediasie) geregistreer is. Die meeste van die geregistreerde lede is gewoonlik prokureurs, advokate, sielkundiges, maatskaplike werkers en slegs drie persone wat in die teologie gekwalifiseer is. Om dus reg aan die tema te laat geskied, wou ek juis vanuit 'n pastorale narratiewe hoek na egskeidingsmediasie kyk. In Suid-Afrika is daar werklik geen stof beskikbaar vanuit dié bepaalde hoek nie. Omdat ek elke dag in die spreekkamer met talle traumatiese situasies en stories wat in doodloopstrate geeëindig het werk, het ek ook die gaping geïdentifiseer. Die gaping kan alleen sinvol gevul word indien daar meer navorsing vanuit die pastoraal narratiewe hoek gedoen word. Die navorsing sal dan gepubliseer en bekend gestel moet word om sodoende nog meer mediators by die proses van mediasie te betrek. Dit het my in my werk by die hoofgesinsadvokaat asook in die spreekkamer opgeval, dat daar wel 'n moontlikheid bestaan dat stories van hoop kan ontwikkel ten spyte van die trauma en seer. Die stories van hoop kan dan benut word om al die betrokke partye en in die geval van die navorsing, die medenavorsers, te begelei om saam sinvol voort te lewe.

1.4 Navorsingsvrae

My eie egskeiding en die betrokkenheid by mediasie het my al meer bewus gemaak van die trauma tydens egskeiding. My eie belewenis asook talle sessies in die spreekkamer en gesprekke met ander rolspelers het die volgende vrae na vore laat kom:

- Talle mense skei soos aangedui in die voorafgaande statistiek. Hoe hanteer hulle hierdie trauma?

- Is mense bewus van mediasie as 'n alternatiewe metode van egskeiding?
- Kan konflik voor, tydens en ná die egskeiding nie méér sinvol hanteer word nie?
- Moet daar gefikseer word op die probleme?
- Is die rolspelers soos die gesinsadvokaat, kinderkommissaris, prokureurs, sielkundiges, maatskaplike werkers, beraders en predikante voldoende opgelei en toegerus om die behoeftes van die partye asook die trauma ten opsigte van die egskeiding, te hanteer?
- Hoe kan mediasie met behulp van die narratiewe metode meewerk en of bydra om meer sinvol tot 'n "suksesvolle" egskeiding aanleiding te gee?
- Watter rol kan goed opgeleide en toegeruste terapeute speel in die mediasie-proses?
- Hoe kan stories van hoop ontwikkel word tydens die mediasie-sessies?
- Hoe sal die stories van hoop hulle/ons eie stories raak en beïnvloed?

Uit die bogenoemde kan ek my navorsingstema soos volg formuleer:

Narratiewe pastorale egskeidingsmediasie: Stories van hoop

1.5 Navorsingsdoel

Die bogenoemde vrae dien as dryfveer vir my navorsing. Drie vrae word gestel as kompas of rigtinggewende vrae vir die studie:

- Kan pastorale narratiewe mediasie benut word om die trauma van 'n egskeiding beter te hanteer?
- Is die sinvolle hantering van die nood en vasgeloopte verhale voor, tydens en ná die egskeiding moontlik?
- Is verbeelde toekomsverhale, waar stories van hoop geskep en ontwikkel word, moontlik?

Die oogmerke met my studie is dus om:

- Egskeidingsmediasie as sulks te omskryf deur middel van die geleefde ervaring van my medenavorsers/partye.
- Samewerkend met die medenavorsers deur die verstaan en vertolking van die egskeiding, 'n “suksesvolle” egskeiding te ervaar/beleef, waar stories van hoop beleef word.
- Om te reflekteer oor die positiewe bydrae wat die stories van hoop in die hele verhaal gespeel het.

1.6 Posisionering

Ek posisioneer myself binne die postmoderne denkskema. Postmodern dui nie net op 'n nuwe tydvak nie, dit is 'n totale paradigmaterskuiwing (Müller 1996:54,55). Die werklikheid word as meerdimensioneel gesien en beleef.

Die sosiale konstruksie teorie word as onderbou gebruik. Gergen (1994:68) omskryf dit as volg:

“From a constructionist perspective neither “mind” nor “world” is granted ontological status, thus removing the very grounding assumptions of constructivism. Nor do extreme forms of constructivism, which reduce the world to mental construction, become a satisfying replacement. For the constructionist, terms for both world and mind are constituents of discursive practices; they are integers within language and thus themselves socially contested and negotiated. Social constructivism, then, is neither dualist nor monist .... but social constructionism traces the sources of human interaction to relationships and the very understanding of “individual functioning” to communal interchange.”

Die aksie wat ek gekies het om na te vors, sal dan ook vanuit 'n pastoraal-narratiewe perspektief gedoen word. Omdat egskeidingsmediasie een van die spesialisvelde in my pastorale spreekkamer is, is daar talle verhale van hoop wat “gehoor” moet word. Ek wil

die hele navorsingsproses vanuit 'n narratiewe hoek laat vloei (Müller, van Deventer en Human 2001).

Die narratiewe verleen hom daartoe dat die persone en prosesse wat nagevors word, deel word van die gesprek/navorsing. Sodoende word die “stem” van die navorsing gehoor. Dit verseker dat die navorser nie die kopiereg van die verhaal vir homself/ haarself toe-eien nie, maar geleenthede skep waar al die betrokkenes (navorser, medenavorsers en materiaal) deelneem om 'n nuwe verhaal te skep. Die tipe navorsing is dus nie klinies en koud nie, maar vars, oop en dinamies. Ek tree op as 'n gespreksgenoot. 'n Gespreksgenoot wat respek het vir die ander gespreksgenote. Ek wil nie my ander gespreksgenote “pathologize or victimize” (Graham 2000:112) nie. Hiervolgens gebruik ek ook nie begrippe soos “navorsingsopjekte” of “navorsing-populasie” nie, maar eerder aanspreekvorme soos “deelnemende navorsers” of “medenavorsers”.

Müller (2002:1) sê:

“The narrative researcher has subjective integrity in mind and strives for participatory interaction. This position is not the same as the so-called “insider” position of the researcher, as in opposition to the “outsider” position of previous models. We agree with Dreyer (1998:20) that it makes more sense for the researcher to embody the dialectics between the insider and outsider perspective. When we strive in our narrative approach for participatory interaction, we want to accommodate this paradox or dialectic, which is pre-requisite for research with integrity.”

Ek tree ook nie op as die “expert” nie maar wil deelnemend as medenavorser funksioneer binne die hele proses.

Müller (2002a:2) sê:

“The “not-knowing” position on the one hand allows the co-researcher(s) to tell their stories they live in everyday life, and on the other hand allows the researcher to follow these stories of the co-researcher(s) as they have been constructed within a lived social reality. With a narrative approach we would rather invite respondents to tell their stories in their own way and to speak in their own voices. We will allow them to control the topics raised. We will try to facilitate a situation where they can tell their stories un-interrupted.”

Bird (2001:10) sluit hierby aan:

“Therapist should position herself/himself relationally which position is maintained through a “relational form of consciousness.”

Saam, as medenavorsers, sal daar na stories van hoop gedelf word. Dit sal as fundamente dien binne die hele proses wat kan meehelp om ‘n oop en sinvolle toekoms te skep. Omdat talle, ja byna alle verhoudings, direk deur die trauma van egskeiding geraak word, is dit noodsaaklik om op verhoudingsbou te konsentreer. Stories en verhale wat saambind en daardeur nuwe verhoudings stimuleer, moet sodoende ontgin word om tot hulle volle potensiaal te ontwikkel. Die stigting van netwerke van verhoudings, om sodoende die medenavorsers te ondersteun, is dus uiters belangrik.

Volgens Müller (2002:1) is dit belangrik om die dinamiek van verhoudings en hulle effek op die traumatiese ervaring te ontdek. Die netwerk van verhoudings sluit die volgende in:

- Die ontwikkeling van ‘n terapeutiese verhouding.
- Die verhouding van sowel die navorser as medenavorser binne ‘n “traumatiese gebeurtenis” (egskeiding is ook so ‘n traumatiese gebeurtenis).
- Verhoudings met “significant others” in die skadu van die traumatiese ervaringe.

Müller (2002:6) sê:

“When someone describes his/her traumatic experience, he/she is actually describing a relationship with that experience. The user of the words is referring to a relationship, which is developing in accordance with a particular worldview.”

Dit is ook vir my belangrik om nie analities op te tree nie, aangesien dit meer geskoei is op die positivistiese model en meer mag aan my as navorser oor my medenavorsers gee. Daarom is dit belangrik om binne die narratiewe meer met interpretasie te werk as analities. Hiervolgens is die navorser eerder ‘n fasiliteerder van interpretasies. Hy/sy luister en nooi die verteller van die stories eerder uit om sy/haar eie interpretasie te doen.

My basiese vertrekpunt is om by Müller (2000:72vv) se voorgestelde “vyf bewegings” aan te sluit. Dit val in vyf danspassies uiteen, naamlik die noodverhaal, die verledeverhaal, die verduisterde toekomsverhaal, die ge-herinterpreteerde verledeverhaal, asook die verbeelde toekomsverhaal. Omdat dit juis oor stories van hoop gaan, vind ek uit die aard daarvan hoofsaaklik aansluiting by die vyfde dans, naamlik die verbeelde toekomsverhaal. Die ander vier danse sal egter ook verreken word in die navorsing.

Müller (2001:64) se artikel “Therapy as fiction writing” het die metafoor van skryf, veral vir verhaalskrywing, gebruik om vir hom ‘n deur oop te maak ten opsigte van verhale en terapie. Hierdie skat vir die skryfkuns het dus ‘n skat vir terapie geword. In 1995 het Lamott in haar boek “Bird by Bird” na Alice Adams verwys wat ‘n formule vir verhaalskrywing ontwikkel het, wat uiters bruikbaar was vir verhaalontwikkeling. Müller het die verhalende benadering tot terapie en navorsing verder ontwikkel in ‘n volgende artikel “Fiction writing as metaphor for research: a narrative approach” (Müller, van Deventer en Human 2001). Die ontwikkeling van stories word hier voorop gestel.

Die metafoor wat ek in hierdie studie gebruik, is dié van Müller et al (2001:1-9) en staan bekend as die ABDCE-metafoor. A staan vir aksie (action), B vir agtergrond (background), D vir ontwikkeling (development), C vir klimaks (climax) en E vir einde (end). Die metafoor

plaas volgens Müller (2001:65) die klem op “the wholeness” van die terapeutiese proses. Dit het die ontwikkeling van een aaneenlopende of konstante storie in gedagte. Die ruimte word nou geskep waarin die storie volledig kan ontwikkel.

Ek gaan vervolgens ‘n meer gedetailleerde opsomming gee van hierdie oorhoofse skema vir die organisering van my navorsing. Die ABDCE metafoor gaan gebruik word vir die doel:

- **Aksie (“Action”)** - Dit is hier waar die aksie navorsing/storie begin. Müller, Van Deventer en Human (2001:2) haal vir Lamott (1995:62) aan wat die volgende sê: “you begin with action that is compelling enough to draw us in, make us want to know more”. In ‘n modernistiese aanslag word daar gewoonlik met die probleem gewerk, en dit word in die navorsing spesifiek dan nagevors, met die moontlikheid van oplossings. In ‘n narratiewe paradigma word daar verkies om eerder nie van ‘n probleem te praat nie, maar word daar eerder met aksies, en spesifiek die aksiestories van die medenavorsers gewerk. Indien daar met die aksiestories gewerk word, het die narratiewe navorser gewoonlik ‘n dekonstruktiewe agenda. Met behulp hiervan kan alles in die stories “unpacked” word, en kan daar na alternatiewe stories gesoek word. Dié stories word dan gesamentlik in die navorsingsproses ontwikkel. Hiervolgens word nie net die probleemareas van die lewe of van die medenavorsers nagevors nie, maar wel elke aksie wat ‘n moontlike alternatiewe storie kan bevat. Deel van die aksie gaan juis oor die feit dat die “nou” van die storie aangespreek word. Dit is ‘n fyn kuns wat die navorser moet bemeester om juis in die “nou” te funksioneer in die navorsings en terapeutiese proses. Lamott (1995:48) word deur Müller et al (2001:2) aangehaal en stel dit soos volg: “not the last now, not the next now, this now”. In aansluiting hierby vra sy dan ‘n belangrike vraag naamlik: “what holds the ectoplasm together - what are person’s routines, beliefs?” Die volgende aanhaling van Andre Dubus wat sy dan aanhaal word gewoonlik gebruik om met haar studente oor karakter te praat:

“I love short stories because I believe they are the way we live. They are what our friends tell us, in their pain and joy, their passion and rage, their yearning and their cry against injustice. We can sit all night with our friend while he talks about the end of his marriage and what we finally get is a collection of stories about passion, tenderness, misunderstanding, sorrow, money; those hours and days and moments when he was absolutely married, whether he and his wife were screaming at each other, or sulking around the house, or making love. While his marriage was dying he was also working; spending evenings with his friends, rearing children; but those are other stories. Which is why, days after hearing a painful story by a friend, we see him and say: How are you? We know that by now he may have another story to tell, or he may be in the middle of one, and we hope it is joyful”.

Die narratiewe benadering is die “nou” aksie, en daarom dinamies van aard. Dit is daarom belangrik dat ons vervolgens gaan kyk hoe dit in die navorsing toegepas word. Volgens (Müller et al 2001:3): “This ‘now’ must be described as a very first step of narrative research. In the first instance the researcher must try to see what is happening. A good empirical look at people and the action in which they are involved and an honest and serious effort to describe the “now” of the action. Not the past, or what should be, but the “now”. Om dit sinvol te doen, gebruik hy die metafoor van spoorsny. Om sinvol in die “nou” te bly moet daar op die spoor gefokus word wat voor jou is. Indien jy op iets anders fokus, of op ander spore, verloor jy die spoor voor jou. Dit is ook belangrik dat die navorsing as ‘n vorm van praktiese wysheid gedoen moet word. Hierdeur word daar verseker dat die stories van mense en gemeenskappe hoog geag en waardeer word. Daar moet gepoog word om die habitus, “which refers to a kind of practical knowledge within human social action enacts and constructs culture - a synthesis of structure and agency: a ‘system of structured, structuring dispositions ... constituted in practice and .... always oriented towards practical functions’ (Graham 2000:109) soos aangehaal deur (Müller et al 2001:3)”.

Daar is dan ook 'n tweede aksie betrokke naamlik die interaksie van die navorser met die aksie wat nagevors word. Deur ons interaksie met die aksie word ons deel van hierdie aksie en dit is daarom van kardinale belang dat die navorser so deursigtig as moontlik sal weer deur die hele proses. In hierdie hele proses van navorsing moet daar gekyk word na die modes van interaksie met die aksie. Verskillende metodes kan aangewend word deur die navorser om die stories van die aksie te hoor. Daar moet ook gekyk word na die beperkinge en grense van die studie. Dit sou onder andere beteken dat daar gefokus moet word op 'n spesifieke aksie of aksieveld. In die navorsing sal die navorser en medenavorsers bogenoemde altyd moet verreken.

Die aksie wat ek gekies het om spesifiek na te vors, is pastorale narratiewe egskedingsmediasie: stories van hoop. My eie storie het direk daartoe bygedra dat ek hierdie aksie gekies het om my navorsing daar rondom te bou. Ek gaan nou taamlik breedvoerig 'n uiteensetting gee van my eie storie en hoe dit direk aansluit by die aksie en aksiestories in my navorsing.

Ek is op 9 Augustus 1957 in Fauresmith in die Vrystaat gebore waar my pa stadsklerk en my ma onderwyseres was. Ons verhuis in 1959 na Bultfontein waar ek my laerskool opleiding tot in standerd 4 voltooi het. In 1969 verhuis ons na Senekal waar ek my skoolloopbaan in 1975 voltooi het. Daarna het ek voltyds aan die Universiteit van die Oranje Vrystaat studeer. Die daaropvolgende nege jaar het ek die volgende kwalifikasies daar verwerf: B.A.graad (Admissie) - 1979; B.A.Hons.graad (in Wysbegeerte) - 1980; BTh graad - 1983 en 'n na-graadse diploma in Teologie - 1984. In 1980 het ek voltyds as assistant-bestuurder by PJ de Villiers Boekhandel in die stad gewerk, terwyl ek ook voltyds my honneursgraad verwerf het. Na voltooiing van my studies in 1984 aan die Kweekskool in Bloemfontein, is ek gelegitimeer as Proponent in die NG Kerk. Gedurende 1985 en 1986 was ek Diensplig Kapelaan by 1 Valskerm Bataljon te Bloemfontein. In die twee jaar was ek vir ongeveer nege maande vir korter en langer tydperke in die grensoorlog betrokke. In Oktober 1986 het die Weermag my 'n voltydse werk aangebied as gevolg van

my betrokkenheid by die Jeug en Junior Rapportryer-beweging. Na deeglike oorweging en afhanklike soeke na leiding van die Here, het ek die pos in die Weermag aanvaar en sodoende ook my status verloor. Ek het 16 Februarie 1987 diens aanvaar in Pretoria.

Ek is op 15 Mei 1980 met Corlia Potgieter, wat toe 'n maatskaplike werker was, getroud. Na 'n huwelik van vyf jaar is Marie-Louise ons dogter, op 11 Mei 1985 gebore. Verskeie faktore het daartoe bygedra dat die huwelik oor 'n tydperk verbrokkel het, en is ons einde 1986 uitmekaar. Ons is op 28 April 1987 finaal geskei. Ek en Hanlie Marnewick het mekaar intussen leer ken en is op 12 Desember 1987 getroud. Sy was 'n onderwyseres by die Hoër Tegniese Skool Sasolburg. Na ons troue het ons ons in Pretoria gevestig. Hanlie is tans dosent in Wiskunde aan die Fakulteit Opvoedkunde by die Universiteit van Pretoria en besig met haar MEd studies. My dogter Marie-Louise is tans in matriek aan die Hoërskool Oranje Meisies in Bloemfontein. Sy is 'n baie sportiewe jongmens en akademies gemiddelde mens. Van na die egskeiding het ons al die jare nog 'n baie hegte en emosioneel gesonde pa-dogter verhouding. In die navorsingstudie sal daar ook van haar kennis gebruik word as medenavorser oor die jare.

Ek was vanaf 16 Februarie 1987 in diens van die Weermag waar ek veral betrokke was by Kommunikasie Operasies en die Inligtingsafdeling van die SAGD (Suid-Afrikaanse Geneeskundige Diens). Vir drie jaar lank was ek in diens van die Weermag en het die tyd benut om verskillende spesialis kursusse daar te doen. Ek is ook in 1989 deur die Hoof van die Weermag, as een van drie kandidate in die land, aanbeveel om 'n gesogte inligtingskursus in Taiwan by te woon. Op die laaste nippertjie het die Taiwanese regering die kursus gekanselleer. Ek het intussen by UNISA ingeskryf vir verdere studies en 'n nagraadse sertifikaat in Huweliksberaad en Voorligting in 1988 voltooi. Verder het ek ook in Sielkunde en Bedryfsielkunde aan UNISA verder studeer, en dit in 1990 voltooi. As gevolg van die trauma van die egskeiding en al die blootstelling in die grensoorlog, het ek besluit om in die pastoraat te spesialiseer. Ek het talle kursusse en seminare wat daaroor handel, bygewoon en het sodoende die drie jaar in die Weermag gebruik om 'n deeltydse pastorale spreekkamer van die grond af te bring. Op 31 Maart 1990 het ek uit diens van

die Weermag getree om voltyds die Pastorale Krisis- en Verrykingskliniek te bedryf. My tuisgemeente Floraunapark, het my as Leraarshulp vir die tydperk 3 April 1990 tot 30 April 1993 gebruik. Ek het my veral op die jeugwerk toegespits. Ek het ook verskeie SEVTO Teologiese kursusse sedert 1990 aan die Universiteit van Pretoria bygewoon. In 1992 het ek die spesialis kursus in mediasie gedoen, en tree sederdien as 'n egskeidingsmediator op. Ek is ook geregistreer by die Suid-Afrikaanse Assosiasie vir Mediasie (SAAM). Die afgelope drie jaar is ek bevoorreg om op die Nasionale Hoofbestuur van die organisasie te dien. Die hoofbestuurslede en ander professionele persone in die organisasie het dan ook as medenavorsers in my navorsing opgetree. Die kursus in Christelike Aktiewe Terapie van Mensana asook Perspektief in Menswees se kursusse is in die periode 1988 tot 1992 voltooi. Talle kursusse en seminare by FAMSA, SANKA en SANRA is die afgelope paar jaar deur my aangebied en bygewoon. Ek is as mede-dosent en samesteller saam met prof. Lien van Niekerk van die Fakulteit Opvoedkunde by UNISA aangestel, vir 'n een-jaar sertifikaat kursus in geestelike jeugberaad vanaf 1997 tot 2001. In 1995 het ek en my vrou 'n korrespondensiekursus ontwikkel in persoonlikheidsvernuwing en -ontwikkeling, wat deur die Voorligter en Kerkbode bekend gestel was, en landswyd aangekoop was. Lapa Uitgewers het my in 2001 genader om as een van die skrywers op te tree om 'n artikel in die boek: "Ja vir Jesus, nee vir die kerk" te skryf. Ek doen ook op 'n gereelde basis boekkeuringswerk vir Lapa Uitgewers. In 1998 het ek by die Instituut vir Terapeutiese Navorsing van UNISA ingeskryf vir 'n MA graad in Pastorale Terapie. Ek het die eksamen suksesvol voltooi, maar as gevolg van omstandighede het ek my MA skripsie met hulle toestemming aan prof. Julian Müller by die Universiteit van Pretoria voorgelê. Hulle dit dit so aanvaar en het ek my MA graad in Gesinsterapie in September 2001 daar verwerf. Sederdien is ek 'n ingeskrewe student vir my PhD graad by die Universiteit van Pretoria en beoog om dit einde 2003 te voltooi.

Ek was betrokke by kerklike aangeleenthede op die kampus en diaken gedurende die tydperk 1977 tot 1979 en vanaf 1979 tot 1987, ouderling in verskeie gemeentes waaronder Hugenoot, Bloemfontein-Wes en Estoire. Ek was ook voorsitter van die BKJA en Ringvoorsitter van die BKJA Bloemfontein en het ook op verskeie redaksies en komitees

op Kweekskool gedien. Pastorale dienste is ook gelewer by Aurora Kliniek vir Alkoholiste en Dwelmafhanlikes, Oranje Hospitaal vir Psigiatrisie pasiënte asook huisvader en pastorale begeleier by Susanna Coetzee Tehuis vir ongehude moeders te Bloemfontein. By al die instansies was ek vir ten minste drie jaar betrokke. Ek word tydens my verblyf in die SAGD Offisiersmenasie te Voortrekkerhoogte, op 17 Mei 1987 gekies as ouderling, maar bedank dit as gevolg van my werksomstandighede. Ek word op 10 Januarie 1988 gekies as ouderling en my vrou as diaken in die gemeente Tekbasis. Daar tree ek op as voorsitter van die BKJA, word verkies as onderleier-ouderling en ons albei tree op as kategete. Ons verhuis einde Augustus 1988 na Floraunapark waar ek as ouderling verkies word. As leraarshulp het ek ook drie jaar diens gelewer in die gemeente. Ek het ook 'n deeltydse pos vanaf 1 Februarie 1996 in die NG Gemeente Floraunapark, waar ek hoofsaaklik verantwoordelik is vir die jeugwerk asook vier preekbeute in 'n maand. Ek het 'n Sinodale aanstelling as pastor by Berg-en-Dal tehuis vir ongetroude moeders vanaf 1 Februarie 1996 tot 31 Desember 1998 om die pastorale werk te hanteer. Die afgelope jaar en 'n half tree ek op as die voorsitter van die Beheerraad van Berg-en-Dal tehuis vir ongetroude moeders. Die afgelope drie jaar tree Hanlie op as voorsitter van die Vrouediens van die makro NG Gemeente Florauna.

Die Minister van Justisie het my in 1991 aangestel as Gesinsraadgewer in die Kantoor van die Gesinsadvokaat. In die hoedanigheid het ek die afgelope paar jaar diens gelewer en saamgewerk met advokaat Francis Bosman, die Hoof Gesinsadvokaat. Die afgelope twaalf jaar was en is ek ook betrokke as Pastorale Konsultant by Castle Carey, Kliniek vir Alkoholisme en Chemiese Afhanklikheid, waar ek groepwerk met die pasiënte asook motiveringsessies vir die personeel aangebied het. Pastorale sessies word ook die afgelope elf jaar aangebied by Tutela, Plek van Veiligheid aan die kinders asook 2-weeklikse Bybelstudie en motiveringsessies aan die personeel van die inrigting. Ek tree die afgelope sewe jaar op as die voorsitter van die pastorale- en geestelike werkgroep by Tutela. Talle seminare, openbare optredes, manne-, vroue- en ander kampe en motiveringsaksies word op 'n gereelde basis aan verskeie organisasies soos die SAP, Weermag, Verpleegstudente, gemeentes en besigheidsgroepe aangebied. Ek is ook

betrokke by gereelde radiopraatjies by Radio Sonder Grense, Radio Kansel en Radio Pretoria.

Ek doen aansoek om herstel van bevoegdheid/status en word op 17 November 1995 gelegitimeer as proponent in die NG Kerk familie. Ek het ook 'n deeltydse pos vanaf 1 Februarie 1996 in die NG Gemeente Floraunapark, waar ek hoofsaaklik verantwoordelik was vir die jeugwerk asook vier preekbeute in die maand. Floraunapark en Pretoria-Noord NG Gemeentes het op 2 Desember 1997 saamgesmelt, om die makro-gemeente Florauna te vorm. Op 20 September 1998 het ek die beroep as tentmaker aanvaar as vyfde predikant in die gemeente Florauna. My mede-leraars op daardie stadium was Dr. Herman Carelsen, Dr. Frikkie du Plooy, Ds. Schalk Naudé en Ds. Rosché Vermaak. Op ringsvlak is ek voorsitter van die retreat-kommissie wat omsien na die predikante en hul behoeftes, asook mede-verantwoordelike predikant vir die hoërskoolse- en naskoolse jeug. Die afgelope twee jaar tree ek op as ondervoorsitter van die Ring van Pretoria-Noord. Die Ring het vir my en my vrou Hanlie, aangewys as die predikantspaar wat na die vroue van die ringspredikante moet omsien. Ek word in Oktober 2003 aangewys as voorsitter van die kommissie van die Ring van Pretoria-Noord, wat met die ander ringe in ons gebied moet koördineer ten opsigte van die samesmelting van al die ringe noord van die berg.

Ek was en is aktief betrokke by die volgende gemeenskapsorganisasies:

- **Die Junior Rapportryer Beweging** - Ek is in 1976 ingestel as lid van die beweging en 1978 word ek as bestuurslid en sekretaris van die korps gekies. Vanaf 1979 tot 1982 tree ek op as voorsitter van die studentekorps, Die Bult, en dien ook van 1979 tot 1982 op die Streekraad van die Bloemfonteinse Junior Rapportryer Korpse. Daar is 25 korpse in die streekraad waarop ek gedien het, eers as penningmeester en vir twee jaar as voorsitter. In 1992 word ek gekies as raadslid op die Nasionale Hoofbestuur van die beweging in die RSA vir die streek Vrystaat en Noord-Kaap wat uit 66 korpse bestaan. Op 24 jarige ouderdom is ek die jongste raadslid in die gesiedenis van die

beweging en die Rapportraad. Vanaf 1984 dien ek op die Raad van die Beweging in die RSA tot 1986. Ek stig 16 nuwe korpse in die streek en ontvang die hoogste toekenning van die beweging in 1986, naamlik die goue lapelwapen van die Rapportraad. Ek word in 1988 deur die Raad gekoöpteer vir die nuwe projek Junior Stadsrade, van die Beweging.

- **Bloemfonteinse Kultuurraad van die FAK** - Die Kultuurraad bestaan uit 115 geaffilieerde groepe en organisasies in die Vrystaat. Ek dien sedert 1980 op die Raad en word in 1983 verkies tot onder-voorsitter van die Raad en beklee die pos tot 1985.
- **Oranje Jeug** - Die Administrateur van die Vrystaat, mnr. Louis Botha, het my as lid benoem op die uitvoerende bestuur van die organisasie in die Vrystaat. Die organisasie beywer hom vir die belange van die na-skoolse jeug ek dien gedurende 1980 tot 1986 op die uitvoerende bestuur en tree ook vir die tydperk as onder-voorsitter op vir die organisasie.
- **Die Geloftefees Komitee** - Ek het vir twee jaar op die Sentrale Gelofteskomitee in Bloemfontein gedien namens die jeug in die Vrystaat.
- **Bloemfonteinse Junior Stadsraad** - Ek tree op as stigterslid van die Stadsraad in 1981. Dit word as 'n nasionale projek van die Junior Rapportryer Beweging in die RSA aanvaar onder my leiding. Talle ander Junior Stadsrade word so landwyd gestig.
- **Kovsie 31-10-31 en Jong Dames Dinamiek** - Die Studenteraad van die UOVS wys my aan as voorsitter van 'n komitee om die stigting te begin en waar te neem van beide die dames organisasies op die kampus in 1979 en 1983 onderskeidelik.
- **Afrikaanse Studentebond** - Ek is sedert 1976 betrokke by die werksaamhede op die kampus en dien op verskeie komitees, in 1979 en 1980 dien ek ook op die Hoofbestuur van die ASB op die kampus van die UOVS.
- **Vereniging vir Christelike Hoër Onderwys** - Ek is sedert 1976 lid en dien op hulle Jeugkomitee en is ook voorsitter van die komitee sedert 1984. Tree landwyd op as kursusleier met kampe, seminare en kursusse vir die Vereniging. Sedert 1986 was ek nie meer betrokke by bogenoemde organisasie nie, as gevolg van hul politieke betrokkenheid.

- **ACSV** - Ek dien op die Beheerkomitee van die Afrikaanse Christen Studentevereniging van die Vrystaat vir twee jaar vanaf 1983 tot 1985.
- **ATKV** - As lewenslange lid van die ATKV is ek sedert 1997 onder-voorsitter van die Nasionale tak Leierbelang. Die tak val direk onder die hoofbestuur van die ATKV en tree landswyd op as inisieerder en organiseerder in alle leierontwikkeling en -sake.
- **Lidmaatskap** - Ek is en was ook lid van:
  - RGN
  - FAK - lewenslid
  - ATKV - lewenslid
  - Ruiterwag - tot met uittrede
  - SAAM (Suid-Afrikaanse Assosiasie van Mediasie)
  - SAAP (Suid-Afrikaanse Assosiasie van Pastorale Werk)
  - Raad van Beraders van Suid-Afrika
  - Afrikanerbond

Ek het aan die volgende sportsoorte deelgeneem en die volgende stokperdjies bedryf:

- Op skool het ek deelgeneem aan atletiek, krieket, rugby en stoei. Ek het my koshuis tydens studentejare verteenwoordig in rugby asook vir UOVS en Suid-Afrikaanse Universiteite gestoei. Tydens my dienspligjare het ek 1 Valskerm Bataljon verteenwoordig in snoeker en ek het ook die Skerpskutter Balkie in Skietkuns verower in die eenheid. Tans beoefen ek sport op sosiale vlak, speel muurbal en draf.
- Uit die aard van my beroep lees ek baie oor my vakgebied, afrikaanse leesstof en geskiedenis.
- Ek luister graag musiek en het 'n groot versameling plate, kasette en CD's.
- Ek boer sedert 1976 op grootskaal met rooi faktor kanaries, zebra vinke, gouldian vinke asook wilde voëls, en neem gereeld aan skoue deel. Ek is ook sedert 1991 'n Nasionale Beoordelaar en tree landswyd as Beoordelaar op by skoue. Vanaf 15 Julie 1993 tot 16 Julie 1996, dien ek op die Nasionale Hoofbestuur van die Suid-Afrikaanse Nasionale Kouvoël Vereniging. Ek het die afgelope jare vyf keer as Nasionale

Hoofbeoordelaar by die Suid-Afrikaanse Nasionale Kouvoël Skou opgetree. 'n Reeks artikels van my oor red factor kanaries, is die afgelope paar maande in die Nasionale voëltydskrif, Wingnut, gepubliseer.

Bogenoemde uiteensetting vorm alles deel van my eie verhaal en dit moet ook in my navorsing, deur myself asook my medenavorsers, verreken word. Gedurende hierdie jare het daar sekere gemeenskapsake uitgestaan wat 'n invloed op my denke en optrede uitgeoefen het. Die Republiekwording in 1961 en daarmee gepaardgaande Nasionale ontwaking, het 'n rol gespeel, alhoewel ek nooit direk by enige politieke party of groepering betrokke was nie. Die breëre gemeenskapsbelange en kulturele behoeftes het vir my groot uitdagings gebied en as 'n belangrike leerskool in my ontwikkeling en denke gefunksioneer. Die eerste maanlanding het op ons as kinders 'n ongelooflike invloed gehad. Dit het ons as gesin aangegryp waar ons saam op die bed gelê en radio geluister het, en so alles wat plaasgevind het, gevolg het. Iets heeltemal buite ons begrip en leefwêreld wat ons tog aangespreek en wyer oor alles laat dink het. Die vrylating van president Nelson Mandela en al die veranderinge sedert 1994, het beslis ook 'n groot invloed op my uitgeoefen. Die wen van die wêreldbeker wedstryd in 1995, was seker een van die grootste stories van hoop in ons nuwe geskiedenis, maar ook in my lewe. Die gebeure rondom 11 September 2001 in Amerika, het ons almal se wêreld radikaal geraak. Dit was tydens die Noord-Transvaalse Sinodesitting toe alles gebeur het, en ons as Sinode, geskok deur die trauma, spontaan vir sake rondom die situasie begin bid het.

My en Hanlie se oorsese besoek in 1994 aan Europa en spesifiek Nederland, Frankryk, Duitsland en Switserland, het ons eie horisonne verbreed en was 'n verrykende ervaring. Een van die mees uitstaande ervarings in ons lewe was ons besoek in 2002 aan Rusland. Jy kan nooit weer dieselfde wees as jy die "sluimerende reus" en sy mense besoek het nie. Die kultuur en ongelooflike godsdienstebeleving van die mense, het ons aangegryp. Dit alles vorm deel van ons eie storie en het ons eie perspektiewe verbreed en verdiep. Aan die einde van die navorsing dink ek behoort daar beslis nog nuwe stories by dit wat reeds gesê is, toegevoeg te word.....

Sewe verdere aksieverhale word volledig in Hoofstuk 5 uiteengesit. Ek volstaan dus hier net met my eie aksieverhaal.

- **Agtergrond (“Background”)** - Dit is belangrik dat elke aksie in hierdie storie en in die navorsing teen ‘n bepaalde agtergrond gesien en verstaan moet word. Ek het reeds by die aksie gedeelte beskryf hoe ek by hierdie aksie uitgekóm het, en gaan dit dus nie weer herhaal nie. Müller et al (2001:4) haal vir Lamott (1995:62) aan wat die volgende sê: “background is where you let us see and know who these people are, how they’ve come to be together, what was going on before the opening of the story”. Sy verduidelik dit verder baie prakties deur die voorbeeld van die ontwerper van ‘n verhaal of ‘n storie of ‘n film en stel dit soos volg:

“It may help you to know that the room (or ship or the office or the meadow) looks like where the action will take place. You want to know its feel, its temperature, its colors. Just as everyone is a walking advertisement for who he or she is, so every room is a little showcase of its occupants’ values and personalities. Every room is about memory. Every room is about layers of information about our past and present and who we are, our shrines and quirks and hopes and sorrows, our attempts to prove that we exist and are more or less Okay. You can see, in our rooms, how much light we need - how many light bulbs, candles, skylights we have - and in how we keep things lit you can see how we try to comfort ourselves. The mix in our rooms is so touching: the clutter and the cracks in the wall belie a bleakness or brokenness in our lives, while photos and a few rare objects show our pride, our rare shining moments”.

Dit gaan hier om ‘n kamer en elke kamer kan sekere herinneringe verteenwoordig. Persone wat hul lewensverhale met ons deel in die navorsingsproses, doen dit nie net omtrent die “nou” nie, maar keer meeste van die tyd terug na die kamers en plekke van die verlede. Sodoende werk ons saam met hulle aan die oprigting van die agtergrond waarteen die aksie gaan plaasvind.

Müller et al (2001:5) verduidelik hoe hierdie prosesse by dié van Browning (1991:46) aansluit: “The first movement of this process (action) and this second one (background) together, can be compared to his first, second and third movement: descriptive, historical, and systematic. He describes his first movement as horizon analysis. ‘... it attempts the horizon of cultural and religious meanings that surround our religious and secular practices.’ He uses the term ‘thick description’ and emphasizes the necessity to interpret the action that is being researched against the backdrop of different perspectives: Sociology, psychology, economy, etc. After this thick description, and as part of it the background should also be extended to the historical perspective and the systematic concepts already developed, concerning the specific, or related actions”. In dié hele proses moet die storie teen die huidige agtergrond van die sosio-politiese en ekonomiese geplaas word, waarbinne die navorser en medenavorsers besig is om hulle eie stories te lewe.

Verskillende kamers gaan bekyk word in Hoofstuk 2, 3 en 4. In Hoofstuk 2 gaan daar spesifiek na die agtergrond en ontwikkeling van die postmodernisme, wetenskaplik-filosofiese begrensing en narratiewe diskoers gekyk word. In Hoofstuk 3 gaan daar spesifiek na die agtergrond en ontwikkeling van die gesin en die egskeidingsituasie, asook na narratiewe egskeidingsmediasie gekyk word. In Hoofstuk 4 gaan dié kamers teologiese en pastorale verder belig word, en daar gaan ook spesifiek na die agtergrond en ontwikkeling daarvan gekyk word.

- **Ontwikkeling (“development”)** - Indien ons met die agtergrond begin besig raak, moet die navorsingstorie ook verder ontwikkel. Lamott (1995:62) sê: “then you develop these people so that we learn what they care the most about. The plot - the drama, the actions, the tensions - will grow out of that”. Müller et al (2001:5) haal vir Lamott (1995:39) aan as sy oor die waarde van skryf praat, en dit verglyk met die metafoer van ‘n “Polaroid”:

“...is very much like watching a Polaroid develop. You can't - and, in fact, you are not supposed to - know exactly what the picture is going to look like until it has finished developing. First you just point at what has your attention and take the picture... maybe your Polaroid was supposed to be a picture of that boy standing against the fence, and you didn't notice until the last minute that a family was standing a few feet away from him.... Then the film emerges from the camera with a grayish green murkiness that gradually becomes clearer and clearer, and finally you see the husband and wife holding their baby with two children standing beside them. And at first it all seems very sweet, but the shadows begin to appear....”.

In hierdie hele proses weet niemand, nie die navorsers en/of medenavorsers presies hoe die foto gaan lyk voor dit nie finaal ontwikkel is nie. Die volledige foto kan nog nie tot sy reg kom nie, omdat die hele proses aan die gang is met die egskeidingsmediase. Eers later sal daar gesien kan word of die ontwikkeling sinvol was of vrugte afgewerp het, en daar sodoende stories van hoop ontstaan het. Dit sou belangrik wees om in dié geval al die verskillende stories, aksiestories, agtergrondstories, die navorsers se eie storie, stories vanuit die literatuur en navorsingsonderhoude met mekaar in verband te bring. Alle moontlike verbande moet gelê word om sodoende alles tot 'n geheel saam te bind. Dit is ook belangrik dat al die stemme gehoor moet word, veral die gemarginaliseerde stemme van die kinders asook van die vrou, voor, tydens en na die egskeidingsituasie. Gesprekke moet heen en weer gereflekteer word om sodoende die onverwagte en onvoorsiene ontwikkelings wat mag plaasvind, sinvol te hanteer. In die navorsingsproses gaan dit nie net om stories wat vertel moet word nie, maar ook stories wat ontwikkel moet word. Müller et al (2001:7) stel dit soos volg: “the narrative researcher is looking and waiting for new, better stories to develop. As researchers we have an interest of emancipation. Gergen (1999:5) says: “... in the hands of these scholars, the data dramatically succeeded in bringing provocative ideas about human interaction to life, thus generating debate and dialogue”.

- **Klimaks (“climax”)** - Al die los punte word nou bymekaar gebring en vasgeknoop, om sodoende by die klimaks uit te kom. Dit is hiér waar die navorsingsproses as te ware sy klimaks bereik, en waar verstaan plaasvind. Müller et al (2001:7) haal vir Lamott (1995:62,82-83) aan deur te sê:

”You move them along until everything comes together in the climax, after which things are different for the main characters, different in some real way..... When you write about your characters, we want to know all about their lives and colors and growth. But we also want to know who they are when stripped of the surface show. So if you want to get to know your characters, you have to hang out with them long enough to see beyond all the things they aren’t. You may try to get them to do something because it would be convenient plotwise, or you might want to pigeonhole them so you can maintain control. But with luck their tendrils will sneak out the sides of the box you’ve put them in, and you will finally have to admit that who they are isn’t who you thought they were”.

Die klimaks is nie iets wat dadelik ontwikkel nie, want dit hang saam met die kompleksiteit van die storie wat beskryf word. In my navorsingsverhaal wil ek deur middel van my navorsingsgesprekke so breedvoering as moontlik met die medenavorsers in gesprek tree en bly. In die proses sal die nuuskurigheid van almal toeneem. Sodoende sal almal angstig wag vir die knoop van die navorsing om te ontwikkel. Die knoop moet op so manier ontwikkel word dat die navorsingsintegriteit ten alle koste gehandhaaf word. Indien die uitkoms of klimaks vooruit aan die navorser bekend word, het die proses van die navorsing nog nie eers begin nie (Müller et al 2001:8). In die narratiewe navorsingsproses is dit dus belangrik dat daar saam met die medenavorsers, wat die kinders insluit, saam gewag word dat die knoop van die navorsing kan ontwikkel. As dit plaasvind, is almal wat betrokke is gewoonlik baie verlig en kan saam deel in die vreugde wat ontstaan het as gevolg van die stories van hoop.

In Hoofstuk 5 gaan dit juis oor moontlike stories van hoop en die klimaks van die navorsing word ook in dié hoofstuk bereik. Soos reeds by “aksie” gemeld, is daar in Hoofstuk 5 ook aksiestories van die medenavorsers. Uit hierdie aksiestories gaan ons saam nuwe stories van hoop ontdek en ontwikkel.

- **Die einde (“ending”)** - Müller et al (2001:8) haal vir Lamott (1995:62) aan wat sê: “and then there is the ending: what is our sense of who these people are now, what are they left with, what happened, and what did it mean?” Die navorser en medenavorsers kan soms moedeloos raak in die navorsingsproses en dit is wanneer die navorser soos ‘n skrywer, die moontlikheid moet benut om vóór en mét mense te droom. Lamott (1995:231) vat dit saam deur te sê:

“You are lucky to be one of those people who wishes to build sand castles with word, who is willing to create a place where your imagination can wander. We build this place with sand of memories: these castles are our memories and inventiveness made tangible. So part of us believes that when the tide starts coming in, we won’t really have lost anything, because actually only a symbol of it was there in the sand. Another part of us thinks we’ll figure out a way to divert the ocean. This is what separates artists from ordinary people: the belief, deep in our hearts, that if we build our castles well enough, somehow the ocean won’t wash them away. I think this is a wonderful kind of person to be”.

Dit is gewoonlik op dié stadium dat die navorser soms wonder: wat het ek bereik? ‘n Klomp harde werk en ure se navorsing is hierin geploeg, en was dit alles die moeite werd? Dit gaan dus nou nie meer net om ‘n blote refleksie op die verskillende stories of ‘n mooi samevatting waarby daar saam uitgekóm is nie. Daar moet altyd ruimte gelaat word vir nuwe stories, vir méér nuwe stories. Die einde van die navorsing is altyd oop sodat verdere ruimtes in die toekoms ontgin kan word. In die pastorale narratiewe egskeidingmediasie situasie sal daar altyd ruimtes wees wat in die toekoms ontgin kan word deur die navorsers. Dit sal dus onmoontlik wees om die uiteinde van die navorsing te bepaal. Die afloop daarvan

kan aangenaam of onaangenaam wees vir die navorser sowel as vir die medenavorsers asook die lesers.

Navorsing kan alleenlik sinvol geskied indien die navorser sekere verbintenis en geduld toon, in en teenoor die proses. Lamott (1995:19) stel dit baie treffend:

“...thirty years ago my older brother, who was ten years old at the time, was trying to get a report on birds written that he'd had three months to write, which was due the next day. We were out to our family cabin in Bolinas, and he was at the kitchen table close to tears, surrounded by binder paper and pencils and unopened books on birds, immobilized by the hugeness of the task ahead. Then my father sat down beside him, put his arm around my brother's shoulder, and said, “Bird by bird, buddy. Just take it bird by bird”.

1.7 Begripsverheldering

Ek maak gebruik van die narratiewe paradigma om sodoende by my medenavorsers se stories/verhale uit te kom. Gedurende die proses moet daar 'n openheid en eerlikheid wees tussen almal betrokke om sodoende nuwe stories van hoop te skep as resultaat van die hele proses.

1.7.1 Die narratiewe

White & Epston (1990:10) omskryf die narratiewe soos volg:

“In striving to make sense of experiences and of life, people arrange their experiences of events in sequences across time in such a way as to arrive at a coherent account of themselves and the world around them....(t)his.... can be referred to as a story or self narrative.”

Volgens Kotzé & Kotzé (1993:107) kan self-narratief soos volg weergegee word:

“Mense gee betekenis aan hulle lewens deur die stories wat hulle oor hul lewens konstrueer. Hierdie lewens is veel ryker as die stories wat hulle daarvoor konstrueer. Eendersyds konstrueer mense lewenstories gebaseer op hulle ervaring van die lewe terwyl hierdie stories andersyds weer die lewe van mense vorm. Lewe en stories staan dus rekursief in relasie tot mekaar. Die storie van mense oor hulle lewens word deur ‘n verskeidenheid diskoerse wat wissel in dominansie gekenmerk. Die meer dominante diskoerse in die storie speel ‘n groter rol in die vorming van die lewe en die stories daarvoor, as die minder dominante of alternatiewe diskoerse.”

Feministiese teoloë soos Isherwood en McEwan (1993:87) “suggested various strategies to promote this transformation. Some strategies come to mind when one thinks about the role of religious discourses. Such strategies include:

- Questioning assumptions about the role of women held by societies and churches;
- Dismantling sexist command structures in churches;
- Placing reflections on theology in the context of women’s lives;
- Giving a voice to the voiceless;
- Supporting the oppressed;
- Acting as leaven to achieve a transformation of church culture and
- The introduction of new values.”

Stories van die medenavorsers bevat dikwels elemente van bogenoemde. Gemarginaliseerde verhale moet veral aandag geniet in die egskeidingsproses, aangesien dit juis dié persone is wat dikwels aanklop vir mediasie.

1.7.2 Pastorale terapie

Sowel die woord pastoraal as terapie is Griekse woorde wat in die Bybel gebruik word (Newman 1971). Talle wetenskaplikes gebruik die woord pastorale terapie (Dill 1996 & Louw 1993). Die begrip pastorale terapie is ‘n sinoniem vir die begrip pastorale berading

volgens De Jongh van Arkel (1991:14) en Strunk (1993:92). Dit is nie moontlik om God die objek van die teologie te maak nie, maar dit is tóg moonlik om mense se taal en aksies die objek te maak:

“That reflect their reality coram Deo (cf. Kotzé 1992), the object of scientific study” (Louw 1993:).

Volgens Le Roux (1996:17) gaan dit nie oor relativisme nie maar om die volgende:

“Spelende omgang met die teks lei nie tot vaste waarhede wat vir almal herkenbaar is nie. Wat eerder gebeur, is dat ons telkens anders na die teks kyk en met verskillende betekenismoontlikhede kan speel. En dit is nie ‘n vorm van relativisme nie, maar van egte verstaan. Ons verstaan eers eg wanneer die spel met die teks telkens nuwe en ander moontlikhede open. Om met ‘n teks te speel, is geen ondermyning van die waarheid nie. In die spelende worsteling met die teks groei daar betekenis. Dit is net anders. Dit is nie ‘n waarheid wat vir almal toeganklik en aanvaabaar is nie. Dit is nie ‘n waarheid wat empiries-klinies en tot almal se bevrediging geabstraer en beskryf kan word nie. Hierdie waarheid is ‘n waarheid-vir-my.”

Omdat ek nie vaste strukture voorop wil stel nie maar juis oop en soekend saam met die medenavorsers met hulle verhale wil omgaan, skep die uitgangspunt juis vir my daardie ruimte om dit sinvol te doen.

“The pastoral therapist has the responsibility to facilitate the maintenance, further development as well as deconstruction of the person’s spiritual story. This dialoguing is done within his/her tradition on the one hand, and facilitating the growth and creative development of particular life stories on the other hand” (Gerkin 1997:113). “Quoting or referring to Scripture during therapy does not necessarily make it pastoral. When Scripture is used, it should be in terms of contextual interpretation – “the interpretation reached through dialogical conversation... that both partners in conversation subscribe to” (Myburg 2000:80). The voiced text lingers in a “zone of imagination” (Brueggemann

1993:62) as new constructs emerge. By means of conversation in therapy, we are on route to co-formulating an understanding of God. By engaging in a conversation in which at the appropriate time, as indicated by the client, alternative voices are introduced, the person in therapy may gradually turn to a “healing spiritual talk” (Andrews & Kotzé 2000:323).

In Hoofstuk 5 kyk ek saam met my medenavorsers in detail na pastorale terapie asook na die toepaslikheid daarvan ten opsigte van die stories van hoop tydens die egskeidingsmediasie-proses.

1.7.3 Narratiewe pastorale terapie

Soos met narratiewe terapie, gaan dit hier oor mense se individuele, sosiale en taalkundige konstruksies van hul self-narratiewe wat hul eie lewe konstitueer. Dill (1996:51) reflekteer oor ‘n narratiewe pastorale terapie soos volg:

“The approach involves a hermeneutic process wherein the pastoral therapist and the client endeavour to co-construct new and alternative self-narratives in the light of the Greater Story of God. However implicit or explicit the Story of God may be.”

Gerkin (1986:59) sê:

“Narrative practical theology is, therefore, an ongoing hermeneutical process within the immediate storied context of ministry. The intention of the process is the transformation of the human story both individual and corporate, in ways that open the future of that story to creative possibilities.”

Binne bogenoemde konteks speel die stories van hoop en wanhoop af. Omdat dit ‘n voortgaande en ontwikkelende proses is, word stories van hoop ‘n moontlikheid.

“Sevenhuijsen (1998:131) describes care as the “repairing of citizens so that they can once more take part in their normal social participation”. In a pastoral therapeutic dialogue, a theological tradition can function, through language, as “a participant in a dialogue” (Pieters quoted by Botha 1998:160), which means that the “story of God, becomes a conversational partner” (Botha 1998:160). We can treat the great story of God, i.e. our theological tradition, as another cultural discourse that participates in the conversation.”

Die gemeenskap van gelowiges, omgeegroepes en spesiale projekte kan ook binne breër gemeenskapsverband die rol van omgee en uitreikgemeenskappe vervul. Hierin word God se storie dan ‘n werklikheid wat beleef kan word ten spyte van die gebrokenheid, trauma en seer.

Müller (1996:173 e v) sluit by hierdie tema aan wanneer hy sê dat daar ‘n samekoms moet plaasvind tussen die verhale van God en die mense en gespreksgenote se persoonlike verhale. Die verhale van mense moet in verband gebring word met die Groot Verhaal van God. Dit gebeur egter net suksesvol wanneer die pastor se eie verhaal en die Groot Verhaal van God ineengevleg is. Narratiewe teologie help ons dus om vanuit die nadenke oor die wesenlike narratiewe aard van ons Christelike geloof, verhale met mekaar in verband te bring, en dan spesifiek die Groot Verhale van die Christelike geloofstradisie met mense se persoonlike verhale. Browning (1991:36) sien die taak van die praktiese teologie as “critical reflection on the church’s dialogue with Christian sources and other communities of experience and interpretation with the aim of guiding its action toward social and individual transformation.”

Sosiale en persoonlike verandering asook vernuwing is alleen moontlik as sowel die navorser/pastor as medenavorsers oop en toeganklik is vir mekaar se verhale. Dié openheid kan dan binne die ruimte van die mediasiesessies tot stories van hoop ontwikkel word.

“The pastor may be a source of hope for healing and transformation. Hope is a powerful force for change. Hope involves new perspectives and possibilities when all seems lost. Hope is an antidote for despair. It is the faith that life will rise out of death” (Rodgers & Pryor 1998:46,99).

1.7.4 Egskeidingsmediasie

Van Staden (1992:6) omskryf die begrip egskeiding soos volg:

“Egskeiding is die wetlike beëindiging van ‘n huwelik deur ‘n hofbesluit waar dit die traumatiese proses van vernietiging van die huweliksverhouding impliseer, met die gepaardgaande verandering van die gesinstruktuur – en funksionering asook die onderlinge interaksie van die gesinslede, wat aanpassings in kommunikasie en die ondersteunende netwerk meebring.”

Mediasie word as ‘n wisselterm/sinoniem vir bemiddeling gebruik. Die “Dictionary of Pastoral Care and Counselling” (1990:695) definieer bemiddeling as:

“A dispute-resolution process in which an independent and third party helps disputants to settle a conflict in a mutually acceptable fashion. The disputing parties are active participants.”

Folberg & Taylor (1984:7) omskryf mediasie as:

“The process whereby the participants with the assistance of a neutral person or persons systematically identify disputed issues in order to develop options, consider alternatives, and reach a consensual settlement that will accommodate their needs. Mediation is a process that emphasizes the participants own responsibilities for making decisions that effect their lives.”

As gevolg van ‘n “thin description” (Morgan 2000:13) ontstaan daar gewoonlik probleme omdat die verhaal nie deeglik ontgin is nie. Die ideaal sou dus wees om meer detail

rondom die verhaal te bekom en sodoende saam tot gevolgtrekkings te kom wat meer gewig dra. Uit hierdie krisis, trauma en pyn van die egskeiding kom die medenavorsers dikwels tot die gevolgtrekking dat hulle, ten spyte van alles, sekere sterk punte in hul eie verhaal en lewe ontdek het wat hulle beter toerus vir die toekoms.

In die proses van narratiewe pastorale egskeidingsmediasie gaan dit juis om die “hoor” van gemarginaliseerde stories om sodoende saam ‘n aksieverhaal te ontsluit wat dan stories van hoop ontwikkel en bevestig. Dié stories van hoop help ons almal om sinvol voort te lewe.

Deur aktief te luister na die medenavorsers se verhale van die verlede, kry die navorser die geleentheid om ‘n “community of care” (Fulton, Viv, Ray & Kotzé 2000:318) daar te stel. Volgens Poling (1991:146-152) kan “loving communities” ontstaan wat regtig omgee vir mense gedurende die seer en dramatiese gebeure in hul lewe. Hierdie groepe is inklusief en regverdig en akkommodeer hierdie persone sodoende met gemak. Poling (1991:148) beweer dat ‘n “inclusive community values personal experience and diversity as otherness and difference. In a loving community no one becomes marginalized due to painful experiences such as abuse (egskeiding). A just community addresses injustices and works toward accountability when power is abused, and towards the protection of those suffering.” Die krisis en trauma van egskeiding asook die gepaardgaande belewing van verlies op verskillende vlakke, kan binne ‘n “community of care” baie doeltreffend hanteer word. Die geweld, fisies en emosioneel asook die misbruik van mag, kan juis in so ‘n “loving community” baie sinvol ondervang word. Hierdie onderlinge sorg en omgee binne hierdie nuwe ondersteuningstrukture kan daadwerklik daartoe bydrae dat daar baie minder trauma, seer en verwerping beleef word.

Bogenoemde gemeenskappe is binne die bereik van almal wat sou wou deel vorm daarvan. Soos reeds aangedui, bestaan daar reeds talle geleenthede wat net deur die persone benut moet word.

1.7.5 Stories van hoop

Naudé (2002:197) haal AW Tozer aan wat beweer “dat ‘n mens ongeveer veertig dae sonder kos kan bly leef, omtrent drie dae sonder water, nagenoeg agt minute sonder suurstof ..... maar net enkele sekondes sonder hoop.”

Ek wil dus stories van hoop teen die agtergrond van narratiewe pastorale egskeidingsmediasie navors. Die stories van hoop staan dus voorop. Ek sluit dus aan by Laas, een van my medenavorsers in die PhD groep by die Universiteit van Pretoria, wat die klem laat val op die verhaal wat nagevors moet word en nie die verskynsel nie. Die verhale word dus teen die agtergrond van die verskynsel nagevors. Hy gebruik die metafoor van ‘n foto. Op die foto wat in fokus is, is die roos pragtig, so duidelik dat tot die blink doudruppel daarop gesien kan word. Die roos in sy studie is die verhale oor verbeelding in terapie (die roos in my studie is die verhale oor hoop in pastorale narratiewe egskeidingsmediasie). Die roos staan in ‘n tuin teen die agtergrond van plante, struik, gras en ander blomme. Die agtergrond van my studie is die verskynsel van verbeelding (stories van hoop) in terapie.

Moltmann (1988:17) sê oor hoop die volgende: “mense kan hoop hê vir die toekoms as hulle die moonlikhede van môre ernstig opneem en hulle nie laat vasbind aan die slegte rekord van gister nie.”

Hoop en verbeelding word soms as sinonieme gebruik. Brueggemann (1993:14) sê dat hoop voortvloei uit die profetiese verbeelding. Dit is primêr ‘n teologiese konsep wat in die taal van die verbond tussen ‘n persoonlike God en gemeenskap gevoer moet word. Hoop word gefundeer in die trou van die Verbondsgod wat Hom in die Bybel aan ons openbaar. “Hope, the conviction that God will bring things to full, glorious completion, is not an explanation of anything. Indeed, biblical hope most often has little suggestion about how to get from here to there. It is rather an exultant, celebrative conviction that God will not quit until God has had God’s full way in the world” (Brueggemann 1993:40).

Lester (1995:62) haal vir Lynch aan wat hoop definieer as “ .... a fundamental knowledge and feeling that there is a way out of difficulty .... that we as human persons can somehow handle and manage internal and external reality ...”. Ek sal in hoofstuk vyf meer volledig inspeel op die definisie en tema. Dit is tog ook interessant om kennis te neem van Nydam (1997:74) se siening dat hoop by Lester nie ‘n individuele en privaat proses is nie, maar dat hoop binne bepaalde menslike sisteme gegenerer word. Hoop word dus binne betekenisvolle gemeenskappe gegenerer.

‘n Afrikaan, Augustine Nwoye, lê klem op die “hope-healing communities in contemporary Africa” (2002:61). Narratiewe stories help die persone om hoop te vind in hul moeilike omstandighede en binne bepaalde gemeenskappe in Afrika.

Weingarten (2000:11) sê dat die Westerse kultuur slegs individuele hoop voorop stel en min aandag skenk aan gemeenskaplike hoop binne die gemeenskap of kerklike tradisie. Sy glo dat hoop in die gemeenskap ontwikkel moet word en sê dat “a person could be loved into hope when people who care and who practise hope together surround the person.”

Volgens Müller (2000:43) bou die Bybelse hoop egter op die verledestorie van Christus. In Christus se verhaal word ek gehelp om eerstens my verledeverhaal af te handel. Christelike hoop kan dus uit die verlossingsteologie sinvol hanteer word. Al die verskillende fasette van hoop sal volledig in Hoofstuk 5 hanteer word.

Die feit dat die navorser deel is van die hele navorsingsproses en dus ‘n “witness” is van die verhale van die getraumatiseerde mense in die egskeidingsituasie dra daartoe by dat dit ‘n proses word van “healing, if not curing” (Wright, Watson & Bell 1996:161). Egskeiding moet soos siekte as ‘n trauma en/of verlies hanteer word. “I try to give myself and/or the other the sense that we have all the time in the world to search for, try out, create, or bend language to serve the purposes of knowing and being known. The latent voice may speak the unspeakable, know the unknowable, if the voice feels welcomed”

(Weingarten 2001:120). Hierdie bogenoemde proses help om ruimte en die geleentheid te skep waar die medenavorsers se lewe en geloof saam gevoeg word in 'n "spirituality of wholeness" (Rossouw 1993:899).

1.8 Voorlopige navorsingsprosedures

Die navorsingsmetodologie wat in hierdie studie gebruik word, is die narratiewe metode. Die betekenis van die interaksie tussen my en my medenavorsers is dus vir my van groter belang as die resultaat. 'n Belangrike vertrekpunt van die narratiewe metafoor is dat mense in taal bestaan en dat betekenis deur taal gekonstrueer word. Narratiewe analise kan dus nie op statistiek gebaseer word nie, maar wel op taal (Prinsloo 1999:11).

Narratiewe navorsing is 'n kollaboratiewe of samewerkende metode met die uiteindelijke doel om tot verstaan te kom van die verskynsels wat ek moet ondersoek, maar wat ook 'n taal sal ontwikkel wat die emosies en trauma van die egskeiding sal vasvang (Connelly en Clandinin 1987:138). As metode vind die narratiewe navorsing dus aansluiting by die narratiewe metafoor van White en Epston (1990:12) se narratiewe terapie.

Wat die prosedure van my navorsing betref, sluit ek aan by wat Le Roux (1996:22) sê omtrent veelvuldige reflekerende gesprekke. Dit behels onder meer:

- Die reflekerende dialogiese benadering verander die idee van "objekte" van navorsing, na deelnemers aan die proses. Mag word nou gedeel tussen die mediator/navorser en medenavorsers. (vergelyk ook Guba & Lincoln 1994 en Neuman 1994 in hierdie verband)
- Die reflekerende gesprekke is die kern van die narratiewe mediasie en vind plaas op soveel vlakke, geleenthede en tussen soveel deelnemers, as moontlik. Die mediasiegesprekke maak deel uit van 'n netwerk wat voortdurend reflektief met

mekaar kommunikeer. Hierdie gesprekke vind plaas tussen die mediator/navorsers en :

- medenavorsers/deelnemers/partye
- relevante uitgewerkte literatuur
- kollegas van die mediator
- die promotor
- die Hoofgesinsadvokaat (adv. Francis Bosman. Vanaf 1994-1997 het ek as gesinsraadgewer saam met haar opgetree.)
- talle prokureurs, maatskaplike werkers, sielkundiges ens. (as deel van die multi- professionele reflekerende saqASDFpan)
- mede-PhD-studente by die Universiteit van Pretoria
- familie, kinders en vriende van my medenavorsers
- briewe en lewenstories (selfnarratiewe) (Botha 2001:6)

Ek gaan hoofsaaklik narratief in my navorsing te werk en benut soms kwalitatiewe navorsing. Bosman (2001:46) sê: “n Narratiewe navorsingsaanpak deel baie met die kwalitatiewe navorsing, maar dit wil tog verder gaan. In die veld van die narratiewe terapie word daar baie gesê oor hoe terapie lyk, maar nie vreeslik baie oor hoe narratiewe navorsing lyk nie. Müller (2000b) is van mening dat ons veel meer kan leer by die aanpak en uitgangspunte van narratiewe terapie oor hoe om op ‘n konsekwente wyse narratiewe navorsing te doen. Hieruit vind hy hom in goeie geselskap, vergelyk byvoorbeeld die filosofie van Habermas (1972:310) en Marcuse (1970:25) wat aansluit by die psigoanalise van Freud in hulle kritiese teorieë wat in die teologie aansluiting vind by ‘n terapeutiese model om dit wat stukkend is in die samelewing heel te maak”.

Wetenskaplike kennis moet aan bepaalde vereistes voldoen. Hierdie vereistes sluit dinge in soos verifieerbaarheid, kwantifiseerbaarheid en algemene geldigheid asook dat dit ‘n oorsaaklike verband moet aantoon (Polkinghorne 1988:161) en (Rubin & Rubin 1995:57). In kwalitatiewe navorsing word daar gepoog om weg te beweeg van die kwantifisering van gegewens. Daar word egter steeds gesoek na algemene geldigheid. Respondente word

ondervra totdat daar nie meer nuwe kategorieë uit die navorsingsonderhoude na vore kom nie. Die kern van die waarheid waarna gesoek word, is die herhalende patrone en die universeel menslike in die navorsing. Volgens Gergen (1999:102) gaan narratiewe navorsing verder. Narratiewe navorsing wil eksplisiet plek gee vir die eiesoortige en unieke aard van die gespreksgenoot. In narratiewe navorsing word daar gewaak teen die denkkonstruksies en wetenskaplike kategorieë wat die navorser op die gesprek/navorsing kan afdwing. Mishler (1986:5) toon aan hoe daar in kwalitatiewe navorsing 'n gaping bestaan tussen die alledaagse, informele wyse van taalgebruik en die wyse waarop taal in die algemeen gebruik word in navorsingsonderhoude. In die navorsingsonderhoude word vroeë gebruik wat daarop gemik is om konteks-vry te wees. Die resultaat wat daardeur verkry word, is: "an array of decontextualized responses". Verstaan vind egter altyd binne 'n sekere konteks plaas en daarom glip die kontekstuele verstaankategorieë weereens by die agterdeur uit indien die responses geïnterpreteer word. Die rede hiervoor is voor die hand liggend want dit is onmoontlik om konteksloos tot verstaan te kom. Alle verstaan vind tog binne 'n bepaalde konteks plaas.

Babbie & Mouton (2001:49) sê dat gedrag beskryf kan word in terme van sekere veranderlikes. "Qualitative research takes as point of departure ... the insider perspective on social research. The aim of qualitative research is to describe and to understand, rather than to explain and predict."

'n Onderskeid word gemaak tussen kwalitatiewe en kwantitatiewe navorsing (Mouton & Marais 1985:155-175). Landman (1999:17) sê dat dit in die kwalitatiewe metode gaan om:

"die bestudering van individue onder natuurlike omstandighede ten einde vas te stel op welke wyse hulle betekenis toevoeg in sosiale situasies. Teorie word nie geprojekteer op die gegewens nie, maar spruit voort uit die versamelde gegewens. Kwalitatiewe navorsing is nie gebaseer op 'n stel vaste en rigiede prosedures nie, maar nietemin het die navorsing 'n stel strategieë en taktieke nodig ten einde te organiseer, te beheer en te evalueer."

Teenoor bogenoemde stel Dreyer kwantitatiewe navorsing as navorsing wat hoofsaaklik gerig is op meting. Hy noem vyf kenmerke van kwalitatiewe navorsing (Dreyer 1991:246-247):

- Kwalitatiewe navorsing vind in 'n natuurlike omgewing plaas.
- Dit is beskrywend van aard.
- Aandag word aan die proses geskenk eerder as om bloot te let op uitkomst of gevolge.
- Die data word gewoonlik induktief ontleed.
- Die navorsers stel veral belang in die betekenis wat persone aan gebeure, verskynsels ens. heg.

In sommige gevalle kan semi-gestruktureerde en ongestruktureerde onderhoude baie handig te pas kom in die narratiewe navorsing. Een van die sterk punte van kwalitatiewe navorsing is “the comprehensiveness of perspective it gives researchers” (Babbie & Mouton 2001:309). Kwantitatiewe navorsing is hoofsaaklik gegrond in die positivistiese/empiriese benadering terwyl kwalitatiewe navorsing meer gegrond is in die konstruktiewe/fenominologiese benadering. Jare lank het navorsers die twee benaderings teenoor mekaar gestel. 'n Meer pragmatiese benadering het egter ontwikkel ten opsigte daarvan: “The use of whatever philosophical and/or methodological approach works for the particular research problem under study. This means that the methodological tools which ‘works’ in view of the research question, are, used” (Tashakkori & Teddlie 1998:5,21).

Drie volwasse persone en drie kinders wat vir egskeidingsmediasie aanmeld in die pastorale spreekkamer, sal as medenavorsers gebruik word. Ek sal ook 'n medepastorale narratiewe egskeidingsmediator gebruik as medenavorser omdat hy elke dag met stories van hoop in sy spreekkamer werk. Dataversameling sal ook deur middel van 'n literatuurstudie gedoen word. Al die medenavorsers se aandeel in die navorsing sal verbatim op band geneem word. Hierdie stories sal dan as rigtingwysers dien in die navorsing.

Die volgende werkwyse sal gevolg word:

- Tydens die eerste verkennende gesprek sal 'n begeleidende brief, inligtingstuk en agenda van gespreksmoontlikhede aan elke medenavorser oorhandig word. Dit sal deurgewerk word en indien daar onduidelikhede voorkom, sal dit hanteer word.
- Die medenavorsers kry twee tot drie weke geleentheid om die dokumente verder te bestudeer.
- Ná twee of drie weke maak ek 'n afspraak met die medenavorsers.
- Die mediasieproses neem dan 'n aanvang.
- Die onderhoud in die mediasieproses word verbatim op band geneem, met hul skriftelike toestemming.
- Die toepaslike dele en die hele proses van mediasie word deur my medenavorsers en myself geredigeer.
- Die finale produk word dan aan almal voorgelê. Die veelvuldige gesprekke bied die geleentheid om die verskillende vertolkings te toets. Dit skep dus die moontlikheid van onderhandelende betekenis tussen ons en bied 'n geleentheid tot ko-konstruksie van die mediasieproses wat op verdere dialoog kan uitloop. Deur die medenavorsers se verhale vind die dekonstruksie van die egskeidingsverhaal plaas. Die vertel van die medenavorsers se verhale kan sodoende tot 'n moontlike heling/"suksesvolle" egskeiding lei.
- Stories van hoop skep dan 'n nuwe toekomsverhaal wat oop en dinamies kan funksioneer in die medenavorsers se lewe.

1.9 Etiese oorwegings

Die navorsing het ten doel dat die medenavorsers/egskeidingspartye die eintlike bevoorreedes sal wees, wat hul lewe met behulp van stories van hoop meer sinvol sal kan inrig. Elke medenavorser se toestemming word verkry en sy of haar rol word duidelik uitgespel.

Ek plaas as mediator/medenavorser 'n hoë premie op vertroue, integriteit, eerlikheid en wedersydse respek asook waar nodig, geheimhouding tussen my en die medenavorsers wat aan die projek deelneem. Skuilname sal ook gebruik word om hul identiteit te beskerm.

1.10 Die hantering van bronne

Een van die mees uitstaande kenmerke van narratiewe navorsing is juis om die verhale van die medenavorsers asook gemarginaliseerde persone te hoor. Ruimte word dus geskep in die navorsing vir verhale om sodoende die medenavorsers self aan die woord te stel. As deel van my empiriese navorsing sal daar met die verhale van die medenavorsers gewerk word om sodoende hul stemme hoorbaar te maak in die hele proses. Die gesprekke word op band, deur kernnotas en lewensverhale (self-narratiewe) in die navorsingsgesprek gebruik. Dit is nie geredigeer nie en verduidelikende aantekeninge sal met hul goedkeuring in hakies in die materiaal aangedui word.

My eie self-narratief, dié van die medenavorsers asook ander toepaslike materiaal sal volledig in hoofstuk 5 aangebied word. Daar sal ook van skuilname gebruik gemaak word indien medenavorsers dit sou verkies.

1.11 Navorsingsverloop

In Hoofstuk 1 het ek enkele inleidende gedagtes gedeel. Die soeklig val kortliks op die **aksie en aksieverhale** wat ondersoek word in die res van die navorsing. Die aksie en aksieverhale word in Hoofstuk 5 verder en meer volledig belig. Hoofstuk 2 handel oor die noodsaaklikheid van 'n paradigmaskuif en meer wetenskaplik-filosofiese verantwoording word daar hanteer. Daar word in detail na die **agtergrondbegrippe en die verdere ontwikkeling** teen die agtergrond van bogenoemde fokusareas gekyk. In Hoofstuk 3 word die hoofmomente van die narratiewe terapie en egskeidingsmediasie hanteer met die

fokus op die nodige **agtergrondbegrippe en die moontlike verdere ontwikkeling** daarvan. Praktiese teologie en 'n meer volledige pastorale verantwoording word in Hoofstuk 4 weergegee. Die fokus val hier op die teologie, praktiese teologie, narratiewe praktiese teologie asook op die rol van die navorser in die navorsingsproses. Daar word dan ten slotte ook aandag aan die pastoraat geskenk. Die belangrikste **agtergrondbegrippe** word van nader bekyk en die **spesifieke navorsingsvelde** word **verder ontwikkel**. In Hoofstuk 5 word daar aan die hand van die ABDCE-metafoor en in samewerking met my medenavorsers gesoek na moontlike stories van hoop in die mediasiesituasie en spesifiek gefokus op 'n **moontlike klimaks** in die navorsing. Hoofstuk 6 handel kortliks oor 'n kritiese refleksie oor die hele navorsingsproses en die moontlike stories van hoop wat tog 'n "suksesvolle" egskeiding moontlik kan maak. Moontlike leemtes in die navorsing en voorstelle oor gepaste onderwerpe vir verdere navorsing, sal ook hier hanteer word. Die **einde van die navorsing** word hier bereik. Die einde is en bly altyd 'n oop proses en ontlok altyd weer nuwe vrae vir verdere navorsing. Daar is nie 'n punt aan die einde van die navorsing nie, wel 'n komma, ...